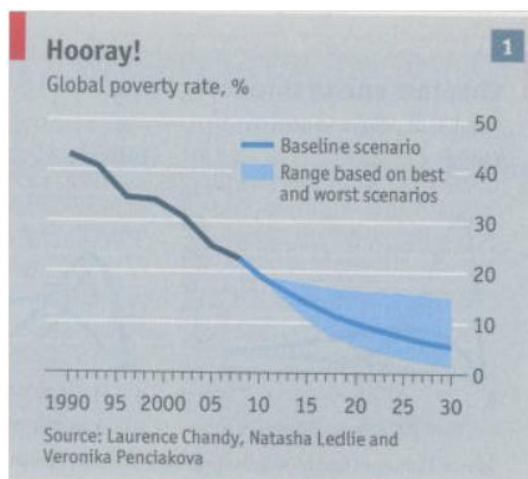

A globális jövedelemkülönbségekről

Azt hihetnénk, hogy amire van statisztika, ott az adatok önmagukért beszélnek, egyértelműek. De nem azok. Thomas Piketty 2013-ban megjelent, „A tőke a 21. században” című, híressé vált könyve hatalmas adatbázissal és történelmi elemzéssel azt igyekszik bizonyítani, hogy a nagyfokú egyenlőtlenség, - sőt, annak növekedése – a modern gazdaságok természetes velejárója, és ez alól csak időszakos kivételek vannak, amikor a különbségek a háborúk és válságok hatására jelentősen csökkennek. A két világháborút és a köztük lezajlott gazdasági válságot követően viszont megint olyan mértékben nőttek, hogy megközelítik az ipari forradalom idején tapasztaltakat. A könyvnek óriási hatása van, világszerte erősödött az antikapitalizmus, lépten-nyomon arról olvashatunk, hogy a gazdagok egy egyre szűkebb körének kezében egyre nagyobb vagyon és gazdasági hatalom koncentrálódik, a szegények pedig egyre szegényebbek lesznek. A vagyoni és jövedelem-koncentrációra vonatkozó adatokat nem vitatva az általános elszegényedésről szóló sajtóhírek tévesek.

A szegénység az elmúlt két-három évtizedben világméretben éppenséggel csökkent, a „feltörekvőnek” nevezett fejlődő országok gazdasági teljesítményének köszönhetően. A '80-as években elindult kínai, majd az egy évtizeddel későbbi indiai gazdasági reformok

eredményeképpen több száz millióval nőtt a foglalkoztatottak száma. Ez megmutatkozik a világméretű szegénységi küszöböt átlépők számában. 1981-ben a fejlődő országok lakosságának több, mint a fele mélyszegénységben élt. 1990-ben már csak 43 százalék; 1,9 milliárd ember napi jövedelme volt 1 dollár alatt. 2010-re ez az arány 21 százalékra csökkent, azaz 1,2 milliárd emberre, miközben a szélsőséges szegénység határát napi 1,25 dollárra emelték.

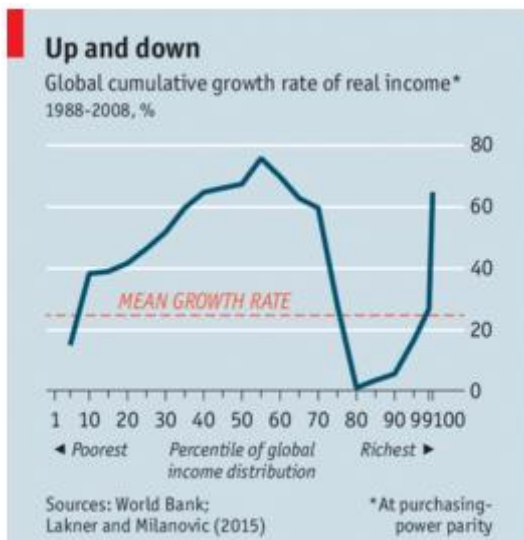
Forrás: The Economist June 1st 2013.

Persze ne becsljük túl ezeket az eredményeket: az élet a napi 1,25 dolláros küszöböt valamivel meghaladó jövedelem mellett is rövid és brutális megpróbáltatásokkal jár: éhezéssel és betegségekkel. De a tény ettől még tény marad: globálisan a világméretű szegénység csökkent.

Simon Kuznets Nobel-díjas amerikai közgazdász az ötvenes években fogalmazta meg tételét, miszerint a gazdasági fejlődés/felzárkózás során a kezdeti alacsony jövedelemkülönbségek nőnek, majd a magasabb szinten újból csökkennek. (Kuznets hasonló összefüggést állapított meg gazdasági fejlettség és környezetszennyezés között: a felemelkedés a szennyezés

növekedésével jár, de a gazdag országok már több figyelmet fordítanak és pénzt szánnak környezetük védelmére, és közben a technológiák is egyre környezet-kímélőbbekké válnak.)¹

Nos, Branko Milanovics szerb származású amerikai közgazdász szerint sem Piketty, sem Kuznets „elmélete” nem igaz. (Mintha itt nem statisztikai adatokról lenne szó!) Erről szól „Globális egyenlőtlenségek: új megközelítés a globalizáció korában” című, idén megjelent

Economist.com

könyve (Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization, ismerteti az Economist 2016. április 2-i száma.). Differenciált következtetései számomra azt sugallják, hogy neki van igaza. Először is, 1988 és 2008 között a világnépesség leggazdagabb egy százalékanak jövedelme valóban az egekig szökött, a különbségek alakulását bemutató ábrán ezt egy szinte függőlegesen emelkedő görbe mutatja. Ugyanakkor viszont az átlagos anyagi helyzetűek jövedelme (részarányuk sokkal szélesebb) szintén a magasba tört. Na, ezek azok a kínai és indiai munkások, akik az elmúlt évtizedekben százmilliószámra álláshoz jutottak. És mivel e húsz év alatt a fejlett országokban a bérek stagnáltak, tehát a feltörekvők és a fejlettek jövedelemszintje közeledett, kialakult egy globális középosztály. Érzékeljük a különbséget? Piketty az egyenlőtlenségek növekedéséről, Milanovics viszont a globális középosztály kialakulásáról beszél! „A globális egyenlőtlenség elérte a csúcst, és talán csökkenni kezdett, először az iparosítás kezdete óta” – írja. Fontos megkülönböztetni az országok közötti és az országokon belüli jövedelemkülönbségeket.

Milanovics elmélete szerint – mert mi másról beszélhetnénk, ha három híres tudós ugyanazokból a statisztikai adatokból más-más következtetéseket von le - „az iparosítás hajnalán az egyes országokon belüli (azaz osztálybázisú) egyenlőtlenség okozta a legnagyobb különbséget szegények és gazdagok között. De az iparosítás után már az országok közötti fejlettségi különbségek fontosabb szerepet játszottak. És mivel az országok közötti különbségek egyre kisebbek lesznek, az osztálybázisú különbségek jelentősége újból megnő.”

Milanovics történelmi korszakok szerint elemzi a jövedelem-különbségeket. Az iparosítás előtti időszakban a népesség száma, a háborúk és az éhínség „természetes” módon befolyásolta az egyenlőtlenségeket. A 19. századi iparosítás, a műszaki fejlődés, a gazdaságok nyitottá válása és a globális piac kialakulása drámaian növelte a jövedelem-különbségeket. Az 1914-től az 1970-es évek elejéig tartó egyenlősítő szakaszt a háborúkkal, a második világháború utáni, erre irányuló (nyilvánvalóan szociáldemokrata és szocialista) politikákkal és az oktatás általánossá válásával magyarázza. Az azóta tartó időszak fő jövedelem-meghatározói: a gyors műszaki fejlődés és a globalizáció fokozódása leértékeli a munkaerőt,

¹¹ Kuznets jóslata a környezetvédelem terén nem vált be. Igaz, hogy a gazdag országok fajlagosan (tehát pl. a GDP egységnyi részére számítva) kevésbé terhelik a környezetet, de összességében – a GDP és a fogyasztás magas szintje miatt - - mégis csak többet ártnak a természeti környezetnek.

az könnyen helyettesíthetővé válik. A dolgozók gazdasági erejével párhuzamosan politikai befolyásuk is hanyatlik. Ezt előrevetítve Milanovics hasonló képet vázol fel, mint amelyet Piketty felmutatott. (Az elmúlt évtizedet azonban – mint láttuk – eltérően értékelik.)

E rövid kis elemzés vége felé nőnek a kétségeim: vajon indokolt-e *globális* egyenlőtlenségekről beszélni? Annak van értelme, ha megvizsgáljuk, hogy pl. Magyarországon hogyan alakultak a jövedelem-különbségek a rendszerváltás óta. Vagy annak is, hogy összevetjük, mondjuk milyenek a bérkülönbségek a hazai és a német feldolgozóipar között. De a kettő keveréke (a feldolgozóipari jövedelmek alakulása Magyarországon és Németországban az elmúlt 2-3 évtizedben) értelmetlen anélkül a kiegészítés nélkül, hogy országon belül, a többi ágazathoz képest hogyan alakultak. Ha e bonyolult folyamatokról mégis valami összegzést kellene adni, azt mondanám, hogy az 1980-as évek elejétől, a neoliberális gazdaságpolitikák megjelenése és a tőkekivitel liberalizálása óta az egyes országokon belül a jövedelem-különbségek szembetűnően nőttek, miközben az általános szintek – különösen a feltörekvő országokban – emelkedtek. A fejlett országok iparcikkeinek immár a globális világpiacon kell versenyezniük a feltörekvő országok termékeivel, s ez visszatartja a gazdag országokban a bérek emelkedését. (A neoliberális gazdaságpolitikák pedig azért kerültek előtérbe a fejlett országokban, mert a 'hetvenes évek végére kifulladásra a többnyire szociáldemokrata kormányok által alkalmazott keynesista gazdaságpolitikák, egyszerre jelent meg az infláció és a munkanélküliség.)² Pikettynek a tőkekoncentrációra, a tőkehozamokra és azoknak a nemzeti termék növekedési üteméhez képest mért változásaira vonatkozó tételeit nehéz lenne kétségbe vonni. De mindebből nem következik a globális egyenlőtlenségeknek és jövedelem-különbségeknek egy olyan leegyszerűsített interpretálása, amilyennel lépten-nyomon találkozunk.

Kiss Károly
közgazdász és társadalomkutató

(Megjelent a *Magyar Nemzet* 2016. április 15-i számában)

Irodalomjegyzék:

The Economist June 1st 2013. Towards the end of poverty. Leader és Briefing Poverty.

The Economist April 2nd 2016. Branko Milanovic: Global Inequality: A New Approach for the Age of Globalization.

Kiss Károly: Világ szegényei. <http://kisskaroly.x3.hu/vilgazd/vilagszegenyei.pdf>

---

² A közgazdaságtan ezt stagflációnak nevezi; a Phillips-görbe nem működik. Ezt megelőzően a kereslet élénkítése inflációs hatással járt, de növekedett a foglalkoztatás.